

Rīgā, 2025. gada 5. novembrī
Nr. 42/2025

Finanšu ministrijai
pasts@fm.gov.lv

*Par akcīzes nodokļa pieaugumu tabakas izstrādājumiem
un pielīdzināmiem produktiem*

Ir izprotami valdības mērķi un nepieciešamība nodrošināt papildus valsts budžeta ieņēmumus, lai stiprinātu drošības un aizsardzības spējas un īstenotu citas neatliekamas prioritātes.

Sagatavojot 2025.gada budžetu, ar likumu tika nostiprināts akcīzes nodokļa pieaugums tabakas un pielīdzināmiem produktiem 3 (trīs) gadu periodam, paredzot 10% nodokļa pieaugumu ik gadu līdz 2027.gadam (ieskaitot), tomēr 3 (trīs) mēnešus pirms jauno normu spēkā stāšanās Finanšu ministrija budžeta likumu paketē virza papildus pieaugumus, kas atstās negatīvu ietekmi uz legālo industriju un samazinās kopējos valsts budžeta ieņēmumus. Priekšlikums paredz palielināt akcīzes nodokli par 15% ar 2026.gada 1.janvāri, nevis par 10%, kā plānots. Finanšu ministrija tādejādi neņem vērā industrijas ieteikumus un aprēķinus par neplānota akcīzes nodokļa pieauguma negatīvo ietekmi uz legālo tirdzniecību 2026.–2028. gadā.

Nelegālo tabakas izstrādājumu apjoms 2025.gada 2.ceturksnī bija ap 18%, bet jau 3.ceturksņa provizorisks dati liecina, ka nelegālais tirgus ir pieaudzis līdz 23%, kas sastāda ap 70 milj. EUR valsts budžetā neiekasētos akcīzes ieņēmumus.

Lai nodrošinātu līdzsvaru starp sabiedrības interesēm un uzņēmējdarbības vides prognozējamību, aicinām nepārskatīt akcīzes nodokļa palielināšanas kārtību un atstāt spēkā apstiprināto kārtību līdz 2027.gadam, paredzot nodokļa pieaugumu 2026. gadā 10% apmērā un tad ik gadu.

FICIL norāda uz vairākiem būtiskiem argumentiem šādam risinājumam:

1. Tiesiskās palāvēības princips un nepieciešamība pēc ilgtermiņa nodokļu kalendāra.

Nozares uzņēmumi, kas darbojas izplatīšanas modelī bez vietējām ražošanas iespējām, norāda, ka piegādes ķēdes pielāgošana šādām akcīzes nodokļa izmaiņām prasa pārejas periodu. Produkta pasūtīšana, EAN kodu un nodokļu marku nodrošināšana, kā arī ražošanas un izplatīšanas plānošana kopumā aizņem vairākus mēnešus, turklāt nepieciešams arī laiks tirgus attīrīšanai no iepriekšējiem marķējumiem un rekomendētajām cenām. Līdz ar to aptuveni sešu mēnešu pārejas periods ir objektīvi

nepieciešams, lai nozare varētu pielāgoties nodokļu izmaiņām. Jāuzsver, ka uzņēmumi jau bija plānojuši cenu politiku un līgumsaistības, balstoties uz iepriekš noteikto 10% pieaugumu, un straujākas pārmaiņas bez pārejas perioda grautu uzticību stabilai un prognozējamai tiesiskajai videi, kas saskaņā ar Satversmes 1. pantu un ES tiesību principiem ir neatņemama demokrātiskas un tiesiskas valsts sastāvdaļa.

2. **Starptautiskā prakse.** Daudzas ES dalībvalstis neplānotas nodokļu izmaiņas ievieš pakāpeniski, dodot uzņēmumiem laiku pielāgoties. Laba nodokļu piemērošanas prakse kaimiņvalstīs Igaunijā un Lietuvā paredz tiesisku normu par 6 mēnešu pārejas periodu jebkādiem nodokļu pieaugumiem. Piemēram, Igaunijā nodokļu paaugstinājums 2025. gadā tika sadalīts divos posmos — 1. janvārī un 1. jūlijā.
3. **Samērīguma princips.** Valsts mērķus iespējams sasniegt arī pakāpeniski, vienlaikus neuzliekot nesamērīgu slogu patērētājiem un neradot tirgus šoku. Vienreizējs 15% pieaugums no 1. janvāra radītu krasas un neprognozējamās sekas — strauju cenu lēcieni, patērētāju šoku, līgumu pārkāpšanas riskus un būtiskus finanšu zaudējumus. Pamatojoties uz nozares aprēķiniem un iepriekšējo gadu pieredzi, jāuzsver, ka šādā scenārijā legālā tirgus apjoms samazināsies vismaz par 12–13%, kas nozīmē arī plānoto budžeta ieņēmumu neizpildi un ēnu ekonomikas īpatsvara pieaugumu.

Uzņēmēji piedāvā fiskāli neitrālus aprēķinus, kas nodrošinātu mazāku slogu patērētājiem, nevirzot tos nelegālā tirgus virzienā. Pašlaik Latvijā vairāk nekā 50% no ārpus Latvijas akcīzes nodokli samaksātajiem produktiem tiek saražoti nelegālās ražotnēs - Ludzas nelegālās rūpnīcas piemērs ir spilgts pierādījums šim riskam. Pastāvīgs spiediens uz krasām cenu celšanām padara noziedzīgās darbības arvien izdevīgākas un attaisno ar to saistītos riskus.

Savukārt pakāpeniska palielināšana — 10% no mazinātu šos riskus, nodrošinātu prognozējamākus un stabilākus nodokļu ieņēmumus, kā arī būtu samērīgāks risinājums pašreizējā sarežģītajā ekonomiskajā un ģeopolitiskajā situācijā.

Pēkšņa atkāpšanās no likumā apstiprinātā akcīzes nodokļa pieauguma un pārejas perioda neparedzēšana var radīt tiesvedības riskus, tostarp prasības par uzņēmumiem nodarītajiem zaudējumiem. Šāda rīcība grautu tiesiskās paļāvības principu un varētu kļūt par pamatu starptautiskiem investīciju strīdiem. Vienlaikus tas negatīvi ietekmētu Latvijas reputāciju kā prognozējamu, investīcijām draudzīgu un stabilu tiesisko vidi.

Nemot vērā minētos apsvērumus, aicinām Finanšu ministriju izvērtēt šī brīža priekšlikumu ietekmi uz stabilu nodokļu vidi, valsts budžeta ieņēmumiem un legālās uzņēmējdarbības ilgtspēju. FICIL uzskata, ka pakāpeniska, iepriekš apstiprinātā pieauguma ievērošana ir samērīgākais un fiskāli atbildīgākais risinājums pašreizējos apstākļos. Aicinām uz pārdomātu un izsvērtu pieeju, kas nodrošinās gan valsts stratēģisko mērķu sasniegšanu, gan stabilu un prognozējamu uzņēmējdarbības vidi.

Ar cieņu

Tatjana Guzņajeva

FICIL izpilddirektore

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU